

СТЕФАН ГЕЧЕВ
ГИЙОМ АПОЛИНЕР
1880-1918

chitanka.info

Вилхелм Аполинарис де Костровицки — това е истинското му име — е един от най-странните герои в странния филм на поезията на нашия век. Баща му е италиански благородник — Франческо Флуджи д'Асперионт, майката — полякия — Анжелика де Костровицки. Поетът носи името на майка си, понеже бащата не е признал официално сина си. Майката и детето се установяват в Южна Франция, където Гийом получава основно образование. Изглежда, че е знаел още слабо френски, затова разбирал понякога четивото си на този език доста парадоксално. Сам той разказва, че веднъж четял книга, в която героят произнася дълга реч, след което авторът добавя: „*Il se tue*“, т.е. ораторът млъкнал. Но малкият Гийом взел миналото свършено време на глагола *se taire* (млъквам) за сегашно време на глагола *se tue* (убивам се) и стигнал до заключението, че във Франция ораторите имат навик да се самоубиват, след като произнесат речта си. По-късно Аполинер изважда много по-дълбока поука от грешката си. „Поетът — казва той — трябва да може да се учудва научно от езика... Това учудване от думите, способността да си играем с тях, да бъдем малко измамани от тях и малко техни жертви, а едновременно и да ги владеем (...) — това е силата на чужденеца Аполинер.“

Деветнадесетгодишен, Аполинер заминава за Германия. След завръщането си в Париж заема дребни служби, пише стихове, една комедия, един роман, но загубва ръкописите им. Отново пътува в Германия, където става домашен учител в ренанско семейство. През 1902 г. се връща в Париж със сборник „Ренански стихотворения“, които ще обнародва по-късно в стихосбирката си „Алкохоли“.

От 1903 г. този особен млад човек — некрасив, пълен — се свързва с група творци — и млади, и по-възрастни, — които не само го приемат като равен, но скоро го признават негласно за нещо като „арбитер елегантиарум“ на духа. Тези тогава неизвестни или почти неизвестни творци се наричат Алфред Жари, Андре Салмон, Макс Жакоб, Дерен, Влaминг, Модияни, Сутин, Паскин, Дьолоне, Пикасо, Пикабия, Русо Митничаря — за да спомена само най-известните от най-известните.

Събирали се привечер в различни кафенета, разговаряли до припадък за това какво трябва да бъде новото изкуство, изкуството на току-що настъпилния ХХ век. В тази среда се оформя теорията на кубизма и в изобразителното изкуство, и в литературата.

Поетичните опити на Аполинер до 1914 г. не са много: публикуване в различни ефемерни списания, статии, предговори към книги. Но в тях прозират вече някои от елементите, които ще влязат по-късно като основни в теорията на сюрреализма.

Първата стихосбирка на Аполинер излиза от печат в навечерието на Първата световна война, през 1913 г., под названието „Алкохоли“. В нея се отразява Янусовият образ на поезията му: от една страна, той е влюбен в класическия стих, някои стихотворения са истински примери за това и по форма, и по съдържание, докато други свидетелстват за стремежа на поета да се освободи както от класическата форма, така и от рационалната поезия на миналото. Дори като взема за сюжет мита за Саломе, Аполинер пренася сцената в Средновековието и така разчупва бариерата на времето и пространството, постига голяма вътрешна свобода и с това поизтърканата тема добива нов, неочакван чар. (Подобна метаморфоза на същия сюжет намираме и у Кавафис.) Но пълно освобождаване от формата се появява в стихотворения като „Шествието“, където свободният стих се редува с откъси в различни ритми. Най-важното в такива стихотворения е свободата на асоциациите, поради което метафорите получават онази неочакваност и странност, за които е теоретизирал Аполинер и които са още един урок, който той е предал на бъдещите сюрреалисти.

Космополитизмът, който звучи понякога в стихотворенията на Аполинер, не е попречил на този итало-поляк да се включи като доброволец във френската армия след обявяването на войната в 1914 г. В 1916-а бил ранен от шрапнел в главата, направена му била трепанация, а като оздравял, бил причислен към военната цензура в Париж. Известна е скицата му с бинтованата глава.

Тук, както вече знаем, той се запознава с трима млади поети — Супо, Арагон и Брьотон, които се отнасяли към него с благоговението на предтеча и търсач на нови пътища. Аполинер ги въвел в кръга на приятелите си. В дългите разговори с него при обиколките по букинисти и антиквари или пред аперитива в кафене „Флор“ пред младите хора започнали да се разкриват далечни хоризонти на едно съвсем ново изкуство.

През 1917 г. Аполинер обнародвал сборник разкази „Убитият поет“ и пиесата „Гърдите на Тересиас“, за която стана вече дума.

През 1918 г. излиза от печат стихосбирката му „Калиграми“. В търсене на нови форми той възкресява един стар похват на някои александрийски поети — стихотворението да представя графично предмет, за който се говори в него, или просто някой предмет. Но не е имало нужда той да се връща толкова назад до своя модел: в „Алиса в Страната на чудесата“ Луис Карол е поместил стихотворение във формата на миша опашка. И в тази стихосбирка класическият стих се редува с абсолютно свободен, а покрай реалистичните творби четем такива, в които явно се усеща тръпката на една нова поетика.

Същата 1918 г. Аполинер се оженил за Жаклин Калб („червенокосата красавица“ от едноименното стихотворение), а шест месеца по-късно, на 11 ноември, умрял от върлуващата тогава из Европа „испанска“ болест. Това е денят на подписване на примирието и края на войната. Тълпи минавали по улицата, където живеел Аполинер, край дома, където лежал бездиханният поет, и крещели: „Долу Гийом!“ Разбира се, те крещели не срещу мъртвия Аполинер, чието съществуване навярно не са и подозирали, а срещу немския император Вилхелм (на френски — Гийом).

Общоприето е мнението, че Аполинер е в основата на всички естетически бунтове във френските литература и изкуство на нашия век. Някои критици смятат, че споменатото стихотворение „Червенокосата красавица“ представлява програма за действие за следващото поколение творци: отричане от „традицията и реда“ в полза на „откривателството и приключението“. Такъв подтекст може наистина да се открие в творбата, но според мен тук Аполинер противопоставя немското мислене на френското — идея, породена у поета при сблъсъка между двата народа, чиито култури и дух е познавал добре.

Подборът на преведените стихотворения в антологията е направен с оглед да илюстрира моментите от творчеството на Аполинер, които предчувстват, предхождат сюрреализма и в които се открояват ясно трите елемента, възприети от сюрреалистите: езиковата свобода, спонтанното избухване на метафорите и прогресивните възгледи на поета.

Разбира се, не трябва да преувеличаваме значението на тези моменти. Можем да кажем, че верен на себе си, той и тук се люшка между полюсите на различни настроения. Но положително тези

елементи в творчеството и в поведението му са имали влияние върху младите творци, по-късно създатели на сюрреализма.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.